

ZAŁĄCZNIK 2

Autoreferat

1. Imię i nazwisko: GRZEGORZ GODAWA

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe:

16.02.2001 r. – Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie, Wydział Teologiczny, tytuł magistra teologii.

26.01.2007 r. – Akademia Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Wydział Pedagogiczny, Studia Podyplomowe w zakresie pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej.

27.06.2008 r. – Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie, Wydział Teologiczny, stopień doktora nauk teologicznych w zakresie pedagogiki, na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Przemiany w postawach religijnych rodziców uczniów przygotowujących się do pierwszej spowiedzi i Komunii świętej – próba diagnozy.*

Promotor: ks. dr hab. J. Mastalski, prof. PAT.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych:

1.10.2009 – 30.09.2011 – asystent w Katedrze Pedagogiki Ogólnej na Wydziale Nauk Społecznych Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.

1.10.2011 do chwili obecnej – adiunkt w Katedrze Pedagogiki Ogólnej na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie.

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.):

a) tytuł osiągnięcia naukowego:

Funkcjonowanie rodziny dziecka objętego domową opieką hospicyjną. Studium tanatopedagogiczne.

b) (autor/ tytuł publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa)

Godawa G., 2016, *Funkcjonowanie rodziny dziecka objętego domową opieką hospicyjną. Studium tanatopedagogiczne*, Wydawnictwo Edukacyjne AKAPIT, Toruń, ss. 452.

c) omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania.

Monografia stanowiąca podstawę wszczęcia postępowania habilitacyjnego jest efektem

teoretycznych i empirycznych badań dotyczących nowopowstałej subdyscypliny pedagogicznej – tanatopedagogiki. Lokalizuje się ona na styku pedagogiki specjalnej, leczniczej i społecznej. Posiada także wyraźne odniesienie do innych dyscyplin naukowych. Aby naświetlić perspektywę poznawczą, jaka towarzyszyła mi w realizacji wskazanego projektu badawczego, pragnę zaznaczyć, że już w przygotowaniach dysertacji doktorskiej moje zainteresowania badawcze były skupione na przemianach dokonujących się w postawach dorosłych członków rodzin dzieci przygotowujących się do pierwszej spowiedzi i Komunii św. Są to wydarzenia posiadające pozytywny ładunek emocjonalny, co przekłada się na kierunek przemian zachodzących w postawach członków rodzin. Wyniki przeprowadzonych przeze mnie badań zostały opublikowane w 2008 r. w książce pt. *Przemiany w postawach religijnych rodziców uczniów przygotowujących się do pierwszej spowiedzi i Komunii świętej – próba diagnozy*. Refleksja nad wynikami badań rodziła pytania dotyczące przemian zachodzących w rodzinach, które doświadczają trudnych przeżyć, wynikających z zaistniałych sytuacji ekstremalnych. Eksploracja tego obszaru stała się możliwa w toku mojego rozwoju naukowego.

W rok po rozpoczęciu pracy naukowo-dydaktycznej na Papieskiej Akademii Teologicznej zostałem zatrudniony jako kapelan w Hospicjum Domowym dla Dzieci „Alma Spei”. Moją pracę traktowałem jako zadanie, które wymaga wiele wysiłku, ale ma głęboki sens. Spotkania z chorymi dziećmi i ich bliskimi, jakkolwiek niełatwe, odkrywały przede mną obszary dotychczas nieznanne. Moje zaangażowanie w działalność hospicjum od samego początku wykraczało poza wymiar praktyczny, gdyż pełnionym przeze mnie zadaniom towarzyszyła dogłębna refleksja naukowa. Świadectwem tego kilkuletniego okresu pracy naukowej i w współpracy z hospicjum (2010-2015) jest mój udział w specjalistycznych konferencjach oraz publikacje, które ukazują różne aspekty realizacji opieki hospicyjnej nad dzieckiem i jego rodziną, ze szczególnym uwzględnieniem wymiaru pedagogicznego tego wsparcia.

Współpraca z zespołem hospicyjnym podnosiła moje kompetencje i umiejętności. Udział w konferencjach naukowo-szkoleniowych, systematycznych spotkaniach interdyscyplinarnego zespołu, w warsztatach i spotkaniach organizowanych dla zespołu podnosił jakość mojej pracy na rzecz nieuleczalnie chorych dzieci i ich rodzin. Angażowałem się w podnoszenie jakości funkcjonowania zespołu hospicyjnego m.in. poprzez prelekcje i wystąpienia w ramach oferowanego przez mnie wsparcia religijno-duchowego. Widząc potrzebę podnoszenia wiedzy i umiejętności niezbędnych w pracy wolontariackiej, podjąłem się współorganizowania konferencji „Człowiek dla człowieka. Współczesne wyzwania wolontariatu” (Kraków 2011), organizowanej przez Wydział Nauk Społecznych UPJP2 we współpracy z Hospicjum Domowym dla Dzieci „Alma Spei”. Jako członek komitetu organizacyjnego byłem odpowiedzialny za koordynację działań obu instytucji i

zapewnienie wysokiego poziomu naukowego tego wydarzenia. Wymiernym owocem tej współpracy, oprócz wiedzy i umiejętności nabytych przez wolontariuszy, była recenzowana monografia, którą redagowałem. Zamieściłem w niej także napisany przeze mnie tekst pt. *Rola rodziny w wychowaniu do wolontariatu* (Kraków 2013).

W 2013 roku powierzono mi kierowanie studiami podyplomowymi, które obecnie noszą nazwę „Podyplomowe Studia Zespołowej Opieki Duszpasterskiej św. Jana Bożego”. Ich celem jest kształcenie liderów i przygotowywanie zespołów świadczących pomoc duchowo-religijną osobom chorym i ich bliskim. Podjąłem się kierowania studiami i nawiązałem współpracę z Prowincją Polską Zakonu Szpitalnego św. Jana Bożego, jednostką współorganizującą studia. Przeprowadziłem także reorganizację programu studiów. Słuchacze, którzy ukończyli studia, podnieśli swoje kompetencje i nabyli umiejętności, które mogą wykorzystać w organizowaniu zespołów opieki duchowej i kierowaniu nimi m.in. w szpitalach i hospicjach. Jako kierownik studiów nawiązałem współpracę z Polskim Towarzystwem Opieki Duchowej w Medycynie, która zmierza do zwiększenia zasięgu oddziaływania studiów poprzez kształcenie kapłanów szpitali.

Łącząc praktyczne doświadczenia z dogłębną refleksją teoretyczną, stopniowo odkrywałem obszary funkcjonowania chorego dziecka i jego bliskich, które nie zostały do tej pory opisane ani poddane eksploracji empirycznej. Efektem tych refleksji było wyodrębnienie obszaru badawczego, którym było funkcjonowanie rodziny nieuleczalnie chorego dziecka objętego opieką domowego hospicjum. Spośród funkcji pełnionych przez rodzinę wybrałem dwie, które mają szczególne znaczenie pedagogiczne: funkcję opiekuńczą i wychowawczą. Główny problem badawczy został wyrażony w pytaniu: „Jakie są uwarunkowania i realizacja funkcji opiekuńczo-wychowawczej w rodzinie dziecka objętego opieką domowego hospicjum dla dzieci?”.

Dla zrealizowania celu badań potrzebne było dookreślenie obszarów tematycznych związanych z problemem głównym. Są one związane z tanatycznym wymiarem życia rodziny chorego dziecka i obejmują następujące zagadnienia: początek i trajektoria choroby, reakcje członków rodziny na chorobę i leczenie, płaszczyzny cierpienia doświadczanego przez rozmówców, zmiany w systemie rodzinnym wywołane chorobą, pełnienie ról społecznych w rodzinie, edukacja chorego i zdrowego potomstwa, rola placówek edukacyjnych w procesie kształcenia i wychowania, śmierć dziecka, rozwój i samowychowanie w kontekście tanatologicznym, a także tanatopedagogiczny wymiar opieki hospicyjnej. Do badań włączyłem 21 rodzin objętych domową opieką przez hospicjum dla dzieci „Alma Spei”.

Efektom przeprowadzonych badań jest dwuczęściowa monografia. Książka jest studium o charakterze tanatopedagogicznym, co wynika z założenia, że badania teoretyczne i empiryczne zawierają się w kontekście wychowania realizowanego w obliczu śmierci.

Część teoretyczna prezentuje wyniki przeglądu literatury przedmiotu, którego dokonałem w Polsce oraz w Wielkiej Brytanii (The British Library oraz The Halley Stewart Library w Londynie, The Birmingham University Library), gdzie spędziłem semestralny urlop naukowy (2012/2013). Podczas niego znacznie podniosłem moje kompetencje językowe. Umożliwiło mi to rozpoczęcie kwerendy literatury przedmiotu, obejmującej zagadnienia o charakterze interdyscyplinarnym. W tym celu nawiązałem współpracę z Hospicjum Św. Krzysztofa w Londynie (St Christopher's Hospice), a zwłaszcza z Centrum Edukacyjnym oraz działającą tam biblioteką (The Halley Stewart Library). Owocem tej współpracy była kwerenda obszernego zbioru literatury dotyczącej różnych aspektów opieki paliatywnej, w tym jej wymiaru pedagogicznego. W ciągu kolejnych lat systematycznie pogłębiałem znajomość zgromadzonej tam literatury, czego efektem były moje publikacje, uwzględniające najnowsze osiągnięcia w tym względzie.

Kilkuletnia współpraca z Centrum Edukacyjnym zaowocowała również zainteresowaniem publikowanymi przeze mnie artykułami w języku angielskim, które zostały włączone do zbiorów biblioteki (*Hospice Counsellor Facing the Grief of the Terminally Ill Child and its Family*, *A Child's Loneliness in the Family as a Challenge for Modern Pedagogy*) oraz jednym tekstem w języku polskim (*Pedagogiczne przeciwdziałanie smutkowi terminalnie chorego dziecka*). Wyrazem tej współpracy był także mój udział w konferencji „Hospice as a «Hub». A Model for the Future” oraz towarzyszącej jej debacie (2013). Prezentowany tam nowatorski model hospicjum został zamieszczony w opisywanej monografii (s. 147), co przyczyniło się do jego popularyzacji w Polsce.

Podczas kwerendy literatury paliatywno-hospicyjnej odkryłem, że jej aspekt pedagogiczny jest często niedoceniany, a także redukowany do zagadnienia *death education*, czyli edukacji tanatologicznej uczniów i studentów kierunków sektora pomocowego. Zainicjowało to moje poszukiwania w obszarze pedagogiki związanej z działalnością hospicjów domowych. Dzięki podjętej eksploracji literatury możliwe stało się zaprezentowanie teoretycznych założeń tej subdyscypliny, tj. definicji, systemu pojęć, celów, przedmiotu i metod badań. Ważny okazał się również opis środowiska wychowawczego, praktycznego wymiaru tanatopedagogiki, a także problematyka edukacji tanatologicznej społeczeństwa. Zestawienie dotychczasowego dorobku naukowego w tej subdyscyplinie pedagogicznej pozwoliło na naszkicowanie obecnego stanu rozwoju tanatopedagogiki, będącej wciąż *in statu nascendi*, a jednocześnie wyznaczyło kierunek moich dalszych poszukiwań.

W tym świetle możliwe okazało się zaprezentowanie indywidualnego i społecznego wymiaru śmierci i cierpienia, zwłaszcza dziecka. Skupienie uwagi na nieuleczalnie chorym dziecku, jego chorobie i śmierci pozwoliło na pogłębienie rozumienia tych zagadnień. Dalsza analiza doprowadziła mnie do lepszego zrozumienia funkcjonowania rodziny nieuleczalnie chorego dziecka i wpływu

choroby na jej życie. Szczególnie pomocne okazało się interakcyjne i systemowe ujęcie funkcjonowania rodziny. To podejście umożliwiło ukazanie efektów konfrontacji systemu rodzinnego z chorobą dziecka oraz znaczenia więzi wewnątrzrodzinnych dla funkcjonowania rodziny w sytuacji zagrożenia życia dziecka. Zwrócenie uwagi na poszczególnych członków rodziny pozwoliło na przybliżenie specyfiki ich przeżyć, a także zagadnienia samowychowania.

Ważnym elementem teoretycznych poszukiwań badawczych była próba opisanie tanatopedagogicznego znaczenia opieki paliatywno-hospicyjnej nad chorym dzieckiem, ze szczególnym uwzględnieniem domowej opieki hospicyjnej. Wydobyć wychowawczych aspektów działań wspierających dziecko i rodzinę umożliwiło spojrzenie na zagadnienie opieki paliatywnej w nieco szerszym kontekście. Te rozważania pokazują, że prezentowana monografia ma interdyscyplinarny charakter, co wynika z konieczności ujęcia w niej zagadnień, które wykraczają poza tematykę pedagogiczną. Efektem podejścia interdyscyplinarnego jest syntetyczne ujęcie omawianych zagadnień, które jednak nie wyczerpuje ich treści.

Część empiryczna pracy jest wynikiem analizy danych uzyskanych podczas prowadzenia badań terenowych. Aby podnieść swoje kompetencje badawcze, wziąłem udział w seminariach naukowych dot. badań jakościowych (2012). Były one organizowane przez I. Kaweckiego na Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Osiągnięcie zamierzonych celów badawczych wymagało zastosowania jakościowego podejścia do badanej rzeczywistości z uwzględnieniem teorii ugruntowanej opracowanej przez B. G. Glasera i A. L. Straussa i zinterpretowanej w paradygmacie konstruktywistycznym przez K. Charmaz. Przyjęcie konstruktywistycznego paradygmatu nakreśliło sposób postępowania badawczego, podejmowanego w celu wyjaśnienia problemu badawczego oraz ukazania struktury i treści badanego zjawiska. Osobiste doświadczenia potraktowałem jako blumerowskie „pojęcie uczulające” i przeprowadziłem badania, posługując się metodą wywiadu częściowo ustrukturyzowanego, skoncentrowanego na problemie oraz obserwacji uczestniczącej.

Efekty analizy materiału badawczego zostały przedstawione w poszczególnych rozdziałach, z których każdy poświęcony jest ważnemu obszarowi tanatopedagogiki. Wykorzystanie systemowego ujęcia rodziny zaowocowało prezentacją poszczególnych systemów rodzinnych, z których każdy został opisany za pomocą etykiety, zaczerpniętej jako kod *in-vivo* z wypowiedzi uczestników badań. Dogłębna analiza pozwoliła na stworzenie typologii rodzin, obejmującej rodziny ukierunkowane tanatycznie, rodziny prezentystyczne oraz perspektywiczne. Każdy z typów rodzin charakteryzuje się specyficznymi uwarunkowaniami funkcjonowania, a przez to różnymi cechami, kształtującymi się w sytuacji bliższego bądź dalszego zagrożenia śmiercią. Opieka i wychowanie są realizowane w sposób charakterystyczny dla poszczególnych typów rodzin, a przyjęcie wsparcia jest zależne od

jego adekwatności do potrzeb rodziny. Przedstawiona przez mnie typologia jest nowatorska i pogłębia zakres znajomości tego obszaru.

Analiza drzewa kodowego opracowanych wywiadów oraz danych uzyskanych dzięki obserwacji pozwoliła na pogłębienie rozumienia cierpienia uczestników sytuacji tanatologicznej. Przeanalizowanie doświadczeń matek, ojców, dziadków i rodzeństwa pozwoliło na podjęcie próby kategoryzacji cierpienia poszczególnych członków rodziny chorego dziecka (s. 285). Wśród matek wyraża się ono w poczuciu permanentnego zmęczenia, wywołanego m.in. niezrozumieniem zachodzących sytuacji, byciem niezrozumianą, osamotnieniem czy przeciążeniem obowiązkami. Kategorią charakteryzującą cierpienie ojców jest bezradność, pogłębiająca się równoległe do trajektorii choroby. Dla dziadków szczególnie trudna jest dezorientacja wywołana uczestniczeniem w skomplikowanej sytuacji tanatologicznej. Wśród zdrowego rodzeństwa kategorią charakterystyczną okazał się szeroko rozumiany deficyt informacji, uwagi, poczucia sensu życia czy kontaktów społecznych. Kategorie cierpienia stanowią *novum* w opisie życia rodziny objętej opieką hospicjum dla dzieci.

Tanatopedagogiczny wymiar zagadnień prezentowanych w monografii obejmuje również obszar edukacji chorego i zdrowego dziecka. Na podstawie analizy materiału badawczego zostały opisane uwarunkowania procesu edukacji dziecka w kontekście zagrożenia życia, a także wpływ instytucji edukacyjnych wspierających rodzinę. Wyodrębniono i opisano aksjologiczno-teleologiczny wymiar edukacji dziecka. Zaproponowano także zasady edukacji dziecka w rodzinie objętej opieką hospicyjną. Uwieńczeniem rozważań jest modelowe przedstawienie zagadnienia tej edukacji (s. 338). Model przedstawia szeroką perspektywę edukacji dziecka, realizowanej w środowisku rodzinnym przy współdziałaniu instytucji wspierających rodzinę, w tym hospicjum. Wynika z niego, że rozwój osobowościowy chorego dziecka jak i jego rodzeństwa jest możliwy, ale jego zaistnienie jest uwarunkowane m.in. jakością wsparcia. Opieka i wychowanie w rodzinie chorego dziecka są ze sobą ściśle związane.

Proces rozwoju obejmuje również osoby dorosłe towarzyszące dziecku. Przedostatni rozdział monografii jest poświęcony opisowi zmian, jakie zachodzą w dorastających i dorosłych członkach rodziny chorego dziecka. Obok negatywnych występują zmiany pozytywne, które obejmują wszystkie komponenty postaw i uwidaczniają się w przewartościowaniach, zmianie percepcji samego siebie, rozwoju w sferze duchowej i religijnej. Analiza wypowiedzi członków rodziny chorego dziecka dała podstawy do określenia celów i wyodrębnienia zasad samowychowania (s. 378-383). Jest ono zjawiskiem, które przeciwstawia się destruktywnemu oddziaływaniu cierpienia totalnego.

Ostatni rozdział prezentowanej książki zawiera implikacje dla teorii i praktyki

tanatopedagogicznej. Powstały one w wyniku analizy materiału badawczego oraz dyskusji nad jej wynikami. Odniesienie ich do wybranych publikacji pozwoliło na sprecyzowanie wniosków poszerzających i pogłębiających teoretyczne podstawy tanatopedagogiki. Implikacje dotyczą w głównej mierze wychowawczego znaczenia cierpienia, typologizacji rodzin, edukacji chorego i zdrowego dziecka, a także tanatopedagogicznego wymiaru samowychowania. Uwzględnienie wyników badań zaprezentowanych w monografii weryfikuje i rozszerza zakres wybranych zagadnień opisanych w teoretycznej części pracy. Ważne jest także odniesienie otrzymanych wyników do praktyki hospicyjnej, dzięki której może ona w jeszcze w większym stopniu nabrać znaczenia wychowawczego. Wskazówki dotyczą w głównej mierze wzmocnienia tanatopedagogicznego wymiaru funkcjonowania rodziny, dowartościowania znaczenia edukacji formalnej i dostosowania jej do warunków funkcjonowania rodziny. Ważną implikacją jest postulat przygotowania zespołu hospicyjnego do realizacji tanatopedagogicznych wyzwań, co zakłada nieustanne podnoszenie kompetencji i umiejętności w tym względzie. Szczególną uwagę zwrócono na rolę tanatopedagoga. Niezbędne jest także rozwijanie społecznego wymiaru tanatoedukacji.

Znaczenie wyników badań

Omawiana książka pretenduje do miana monografii tanatopedagogicznej, gdyż prezentuje szerokie ujęcie problematyki wychowania w kontekście zagrożenia życia. Znaczenie wyników badań polega na przedstawieniu dotychczasowego stanu wiedzy, uporządkowaniu i systematyzacji wyników analizy literatury przedmiotu, podjęciu poszukiwań tanatopedagogicznych wątków w pedagogice i interdyscyplinarnym dorobku badaczy, często rozsianym w bogatej literaturze. Należy podkreślić, że przeanalizowanie interdyscyplinarnych aspektów domowej opieki paliatywno-hospicyjnej nad dzieckiem pod kątem pedagogicznym jest nowatorskie. Przeprowadzone w projekcie badania i opis ich wyników stanowią uzupełnienie i poszerzenie zakresu dotychczasowej wiedzy. Oryginalnym wkładem są kategoryzacje rodzin, charakterystyka cierpienia bliskich dziecka, model edukacji dziecka, jej cele, zasady i uwarunkowania, a także obszary i zasady samowychowania. Uzyskane wyniki nie wyczerpują zagadnienia funkcjonowania rodziny objętej opieką hospicyjną, ale uzupełniają dotychczasowe braki i wskazują obszary dalszych badań i poszukiwań.

Wykorzystanie wyników badań

Możliwości wykorzystania wyników badań są w dużej mierze związane z praktyką opieki paliatywnej nad chorym dzieckiem, zwłaszcza realizowanej w domowej opiece hospicyjnej. Wyniki badań pokazują dobre praktyki stosowane w hospicjum oraz generują konkretne postulaty dotyczące opieki hospicyjnej, przez co mogą przyczynić się do podniesienia jakości jej realizacji, zwłaszcza w obszarze tanatopedagogicznego charakteru wsparcia hospicyjnego. Wydaje się, że podkreślenie znaczenia tego obszaru działań hospicyjnych jest w dużej mierze nowatorskie. Biorąc pod uwagę

fakt, że w Polsce domowa opieka hospicyjna nad dzieckiem prężnie się rozwija, ale wciąż potrzebuje teoretycznego zaplecza i wymiany doświadczeń, wyniki badań przeprowadzonego projektu mogą uzasadnić i usprawnić część jej działań. Środowisko hospicyjne zyskuje wskazówki opracowane na podstawie doświadczeń osób bezpośrednio zaangażowanych w opiekę nad chorym dzieckiem. Zwrócenie uwagi na rolę pedagogicznej płaszczyzny świadczonej pomocy może dowartościować rolę tanatopedagoga i uwrażliwić na tę kwestię pozostałych członków zespołu hospicyjnego.

Prezentowane wyniki mogą przyczynić się do pogłębienia społecznej percepcji funkcjonowania rodzin zmagających się z nieuleczalną chorobą dziecka, gdyż zjawisko to pozostaje wciąż obszarem niewystarczająco zbadanym. Brak ten jest dostrzegany m.in. w edukacji szkolnej, podczas gdy analizy cierpienia i rozwoju osób towarzyszących choremu dziecku mogą przyczynić się do podniesienia jakości tanatoedukacji. Osoby pracujące z nieuleczalnie chorymi dziećmi, zwłaszcza pedagodzy, mogą wykorzystać doświadczenia osób biorących udział w badaniu, by lepiej zrozumieć sytuację życiową podopiecznego oraz zoptymalizować swoją pracę. Wreszcie z wyników badań mogą skorzystać bliscy dzieci, które rozpoczynają walkę z chorobą. Doświadczenia zdobyte przez osoby biorące udział w badaniach mogą stać się cenną wskazówką w zmaganiach z cierpieniem.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Oprócz utworu przedstawionego w postępowaniu habilitacyjnym jako osiągnięcie w rozumieniu art. 16 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku z późniejszymi zmianami, w moim dorobku naukowo-badawczym znajdują się inne pozycje. Jestem redaktorem dwóch monografii, współredaktorem jednej, autorem dwudziestu pięciu rozdziałów w recenzowanych monografiach oraz czternastu artykułów w czasopismach punktowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Od czasu obrony pracy doktorskiej brałem czynny udział w trzech konferencjach zagranicznych, dziesięciu międzynarodowych, trzynastu o zasięgu krajowym i siedmiu o charakterze lokalnym. Wygłaszane przeze mnie referaty były efektem podejmowanych przeze mnie eksploracji badawczych.

Moje publikacje i wystąpienia koncentrują się więc wokół następujących zagadnień: tematyki tanatyczno-hospicyjnej, psychospołecznych uwarunkowań edukacji, kształcenia dzieci oraz niepełnosprawnych studentów i pedagogiki chrześcijańskiej.

a. Tematyka tanatyczno-hospicyjna

Zainteresowanie tematyką tanatyczno-hospicyjną spowodowało, że poświęciłem jej piętnaście punktowanych publikacji oraz szesnaście wystąpień konferencyjnych. Są one odzwierciedleniem procesu poznawania przeze mnie rodzin chorych dzieci, środowiska hospicyjnego i uwarunkowań opieki nad rodziną. To także wyraz potrzeby skonfrontowania

uzyskanych informacji z dorobkiem pedagogiki i innych dyscyplin naukowych. Można przyjąć, że referaty dotyczące tej tematyki wygłaszałem w dwóch różnych środowiskach naukowych: podczas konferencji związanych z opieką paliatywno-hospicyjną oraz konferencji związanych z pedagogicznym i socjalnym wymiarem funkcjonowaniem rodziny. Celem podejmowania zagadnienia choroby i śmierci podczas konferencji pedagogicznych było propagowanie tanatopedagogicznych aspektów opieki paliatywno-hospicyjnej w krajowych i międzynarodowych gremiach pedagogów. Udział w konferencjach hospicyjnych miał na celu pogłębienie znajomości tej tematyki wśród specjalistów różnych dyscyplin nauki związanych z opieką paliatywną. W obu przypadkach spotykałem się z żywym zainteresowaniem poruszaną problematyką, zarówno ze strony pedagogów, jak i przedstawicieli środowiska hospicyjnego.

Pierwsze z wystąpień wygłosiłem podczas konferencji w Radomiu (2011). Przedstawiłem wtedy ogólną charakterystykę działalności hospicjów dla dzieci, z uwzględnieniem wychowawczego aspektu wsparcia chorego dziecka i jego rodziny. Dzięki prezentacji tego tematu w referacie oraz publikacji rozdziału w monografii pod red. S. Bębas i E. Jasiuk, możliwe stało się wytyczenie kolejnych obszarów badań. Wyniki ich eksploracji zamieściłem w rozdziale książki zatytułowanym *Wybrane aspekty realizacji funkcji opiekuńczo-wychowawczej w rodzinie z dzieckiem terminalnie chorym w warunkach hospicyjnych*, będącym poszerzoną wersją referatu wygłoszonego podczas konferencji „Pedagogika rodziny – subdyscyplina z dorobkiem czy in statu nascendi?” (Wrocław 2011). Umieszczenie tekstu nt. realizacji opieki i wychowania w sytuacji zagrożenia życia w książce poświęconej rozwojowi pedagogiki rodziny było przypomnieniem, że ekstremalne sytuacje, jakich doświadczają rodziny, nie mogą być pominięte w dalszym rozwoju tej subdyscypliny pedagogicznej.

Udział w II Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Wychowanie w rodzinie” (Jelenia Góra-Szklarska Poręba 2012) umożliwił mi zaprezentowanie na międzynarodowym forum zagadnienia hospicyjnego wsparcia zdrowego rodzeństwa nieuleczalnie chorego dziecka. Zainteresowanie rodzeństwem chorego dziecka jest wciąż niewystarczające, co przekłada się na jakość jego funkcjonowania, rozwoju, a także wsparcia. Odzwierciedleniem wyników dokonanych analiz jest publikacja artykułu w czasopiśmie „Wychowanie w Rodzinie” (2013).

XX Tatrzańskie Sympozjum Naukowe „Edukacja jutra” (Zakopane 2014) stało się okazją do zaprezentowania powstającej w tym czasie koncepcji hospicjów perinatalnych oraz ukazania pedagogicznego wymiaru ich funkcjonowania. Wystąpienie spotkało się z zainteresowaniem ze strony słuchaczy także dlatego, że ten aspekt opieki perinatalnej nie miał odniesień w literaturze pedagogicznej. Nieco inny kontekst rozważań stworzyła Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Praca socjalna w teorii i działaniu” (Kraków 2014), podczas której zaprezentowałem referat ukazujący potrzebę stosowania w opiece hospicyjnej profesjonalnego poradnictwa rodzinnego, także

o charakterze pedagogicznym. W recenzowanej publikacji podkreśliłem związek pracy socjalnej z opieką hospicyjną oraz zwróciłem uwagę na jej wymiar wychowawczy. W kolejnej edycji tej konferencji zapoznałem słuchaczy z tanatopedagogicznym wymiarem profilaktyki hospicyjnej (Kraków 2015) i wskazałem na możliwości przeciwdziałania występowaniu patologicznych form przeżywania sytuacji tanatologicznej i żałoby. W trakcie konferencji prowadziłem obrady sesji tematycznej. Podczas trzeciej edycji konferencji (2016) zaprezentowałem referat dotyczący zagadnienia empatii w opiece hospicyjnej.

Problematyka tanatologicznych uwarunkowań rozwoju człowieka została przez mnie poruszona podczas Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Współczesne dylematy pedagogiki. Teoria i praktyka” (Lublin 2013). Zagadnienie samowychowania i kierunków rozwoju człowieka dokonującego się w sytuacji zagrożenia życia stanowiło zasadniczy cel mojego wystąpienia. Jego pokłosiem jest publikacja w „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin-Polonia. Pedagogia-Psychologia” (2014). Referat wygłoszony w gronie pedagogów specjalnych spotkał się z ich uznaniem. W Lublinie odbyła się również Ogólnopolska Konferencja Naukowa z cyklu „Pedagogika rodziny w teorii i praktyce. Rodzina w sytuacji straty bliskiej osoby” (Lublin 2016). W wystąpieniu i tekście złożonym do publikacji zająłem się problemem percepcji śmierci wśród członków rodziny terminalnie chorego dziecka. Wyniki przeprowadzonych przeze mnie badań wpisały się w tematykę konferencji, podczas której zostałem poproszony o poprowadzenie sesji tematycznej. Moje zainteresowanie problematyką samowychowania wyraziłem również w referacie zatytułowanym „Znaczenie pokory w ekstremalnych sytuacjach życiowych dla procesu samowychowania”, który wygłosiłem w Krakowie (2016).

W roku 2015 wziąłem udział w dwóch pedagogicznych konferencjach zagranicznych (Brno, Londyn). Podczas konferencji w Brnie wygłosiłem referat nt. samotności matki terminalnie chorego dziecka i zaprezentowałem część wyników uzyskanych przeze mnie w badaniach terenowych. Odnosząc się do założeń pedagogiki społecznej, której poświęcona była konferencja, ukazałem uwarunkowania samotności matek i wskazałem sposoby przeciwdziałania tej samotności. Ta tematyka, rozpatrywana od strony teoretycznych uwarunkowań, została przeze mnie poruszona także w rozdziale monografii pod redakcją M. Dudy i A. Świerczka (Kraków 2012). Tanatopedagogiczny wymiar wspierania rodziny chorego dziecka stanowi jeden z istotnych czynników zmniejszających poczucie izolacji wśród kobiet.

W 2015 roku w Londynie odbyła się międzynarodowa konferencja „International Education Conference” organizowana przez The Clute Institute. Zaakceptowanie zgłoszenia mojego wystąpienia umożliwiło mi przygotowanie i wygłoszenie referatu pt. „Education of an Ill Child in Hospice Care”. Zawarłem w nim wyniki analizy przeprowadzonych przeze mnie badań

empirycznych, a wśród nich aksjologiczno-teleologiczny model edukacji dziecka objętego opieką domowego hospicjum dla dzieci. Warto podkreślić, iż koncepcja domowych hospicjów dla dzieci jest realizowana zaledwie w kilku krajach świata, stąd zapoznanie uczestników konferencji z wynikami badań nabrało szczególnego znaczenia. Moje wystąpienie zostało przyjęte z żywym zainteresowaniem, czego wyrazem były pytania stawiane przez słuchaczy. Udział w konferencji był również okazją do nawiązania zagranicznych kontaktów.

W ramach współpracy międzynarodowej w zakresie tematyki paliatywno-hospicyjnej uczestniczę w polsko-ukraińskim projekcie „Pozamedyczne wielowymiarowe aspekty opieki hospicyjnej. Polska-Ukraina”, kierowanym przez J. Binnebesela i koordynowanym przez G. Katolyk. Projekt zakłada propagowanie idei opieki paliatywno-hospicyjnej na terenie Ukrainy, do czego mają przyczynić się publikacje naukowe wyjaśniające istotę, rozwój i sposoby realizacji tej opieki w Polsce. Moim zadaniem jako uczestnika projektu jest współautorstwo rozdziałów monografii dotyczących historyczno-etycznego aspektu opieki paliatywno-hospicyjnej oraz interdyscyplinarnego charakteru tej opieki. Moim celem jest wyjaśnienie oraz propagowanie idei hospicjów dla dzieci, podkreślając tanatopedagogiczny wymiar ich funkcjonowania.

Konferencje o profilu paliatywno-hospicyjnym pozwoliły mi skonfrontować moją wiedzę i kompetencje pedagogiczne z założeniami tej opieki oraz rzeczywistością ich realizacji. Wymagało to ode mnie interdyscyplinarnego przygotowania moich wystąpień i publikacji. W 2013 roku zostałem zaproszony przez D. Krzyżanowskiego do wzięcia udziału w III Międzynarodowej Konferencji Opieki Paliatywnej i Hospicyjnej „Życie godnie do końca: Ból i cierpienie – ujęcie interdyscyplinarne”. Prezentowany przeze mnie referat oraz towarzysząca mu publikacja dotyczyły smutku terminalnie chorego dziecka oraz pedagogicznych prób przeciwstawiania się jego wpływowi. Sposoby osiągania tego celu wymagają świadomego ukierunkowania działań hospicyjnych na zaspokojenie potrzeb chorego dziecka oraz wsparcie jego bliskich. Świadectwem pozytywnego przyjęcia mojego wystąpienia było pisemne podziękowanie przekazane mi przez organizatorów konferencji.

Ważnym odniesieniem w moim rozwoju naukowym było uczestniczenie w IX. i X. Międzynarodowej Konferencji Naukowo-Szkoleniowej „Życiodajna Śmierć – Pamięci Elizabeth Kübler-Ross” (Białystok 2014, 2015). Moje wystąpienia podczas tych konferencji w ramach sesji tematycznych zostały nagrodzone odpowiednio drugą i trzecią nagrodą. Na uznanie zasłużyła także jakość przygotowanych przeze mnie prezentacji multimedialnych z wykorzystaniem nowatorskich metod. Podczas pierwszej z wymienionych konferencji wygłosiłem referat dotyczący postaw dziadków chorego dziecka wobec jego cierpienia i śmierci. Zrozumienie specyfiki ich funkcjonowania warunkuje skuteczną pomoc. Warto podkreślić, że pomoc ta przyczynia się do

wzmocnienia najstarszych członków rodziny, a przez to również całego systemu rodzinnego. Przygotowany przez mnie referat otrzymał pozytywne recenzje, a jego rozszerzona wersja została opublikowana w języku angielskim w monografii pt. *Challenges of the Current Medicine* (Białystok 2014). Konferencja w 2015 roku dała mi możliwość zwrócenia uwagi na zagadnienie nieskończoności skonfrontowanej z niedokończonym procesem wychowania dziecka w hospicjum. Filozoficzno-pedagogiczne ujęcie tego zagadnienia pozwoliło na ukazanie transgresyjnego wymiaru wychowania i rozwoju człowieka.

W 2014 roku wziąłem udział w XVIII Międzynarodowej Konferencji Naukowo-Szkoleniowej Opieki Paliatywnej i Zespołów Hospicyjnych „Śmierć jest całkowitą zagadką dopóki się do niej człowiek nie zbliży” (Częstochowa 2014), podczas której zwróciłem uwagę słuchaczy na wybrane aspekty duchowo-religijnego wsparcia umierającego dziecka i jego rodziny. Opieka duchowo-religijna stanowi ważny aspekt wsparcia osoby umierającej i u kresu życia. Winna ona być udzielana w taki sposób, by przynosiła ulgę choremu i jego bliskim. Istotną pomoc w tym względzie mogą świadczyć wolontariusze, których rolę w opiece nad chorym dzieckiem i jego rodziną przedstawiłem podczas Ogólnopolskiej Konferencji Wolontariatu Hospicyjnego „Jakość postugi – profesjonalizm” (Radom 2015). Wykorzystując swoją wiedzę i doświadczenie, zarysowałem profil wolontariusza domowego hospicjum dla dzieci. Liczny udział wolontariuszy i pracowników hospicjów w tych konferencjach stał się dla mnie okazją do wprowadzenia ich w podstawowe zagadnienia tanatopedagogiczne.

Listę wygłoszonych referatów uzupełniają nie wymienione wcześniej teksty zamieszczone w czasopiśmie oraz rozdziały w monografiach. Tematyka tych publikacji jest w dużej mierze związana z poruszaną w moich wystąpieniach problematyką cierpienia totalnego, doświadczanego przez chore dziecko i jego bliskich oraz okazywanego im wsparcia. Dokonując analizy cierpienia, wskazałem psychopedagogiczne sposoby przeciwstawiania się tym zjawiskom. W artykule pt. *Hospice Counsellor Facing the Grief of the Terminally Ill Child and its Family* (“The Person and the Challenges” 2, 2012) wskazałem obszary oddziaływania pedagogicznego, w tym terapię pedagogiczną, dzięki którym możliwe jest zmniejszenie poziomu smutku chorego dziecka i jego rodziny. Ważną rolę w tym względzie odgrywa tanatopedagog, będący członkiem zespołu hospicyjnego. Kolejny anglojęzyczny artykuł w tym czasopiśmie (4, 2014) dotyczył samotności nieuleczanie chorego dziecka. Dostrzeżenie, że rodzina może być środowiskiem wzmacniającym samotność dziecka, sugeruje zoptymalizowanie udzielanego mu wsparcia oraz oddziaływania na postawy bliskich. Tanatopedagogiczne wsparcie zespołu hospicyjnego może skorygować niekorzystne postawy wychowawcze i wzmocnić prawidłowe. Skutki tego oddziaływania są istotne również dla zdrowego rodzeństwa, o czym traktuje artykuł opublikowany w specjalistycznym

czasopiśmie „Pielęgniarstwo i Zdrowie Publiczne” (4, 2013). Relacje pomiędzy chorymi i zdrowymi dziećmi mają duży wpływ na rozwój każdego z nich, jak i całego systemu rodzinnego.

Zagadnienie wsparcia psychopedagogicznego rodziny chorego dziecka stało się również tematem artykułu zamieszczonego w „Analecta Cracoviensia” (43, 2011). Aktywne towarzyszenie rodzinie, pomoc w budowaniu więzi rodzinnych, a także wsparcie w czasie agonii dziecka i w żałobie są obszarami hospicyjnego oddziaływania o charakterze tanatopedagogicznym. Oprócz analizy uwarunkowań funkcjonowania i wsparcia chorego dziecka, jego matki, dziadków i rodzeństwa niezbędne okazało się zaprezentowanie sytuacji ojców nieuleczalnie chorych dzieci. Ich cierpienie ma specyficzny charakter, co zostało przedstawione w artykule pt. *Rola ojca w kontekście hospicyjnego wsparcia terminalnie chorego dziecka i jego rodziny* („Analecta Cracoviensia” 44, 2012). Rola ojca zmagającego się z cierpieniem dziecka wymaga modyfikacji obejmujących zmiany w zakresie relacji z członkami rodziny, życia zawodowego czy przekształcenia życia towarzysko-kulturalnego.

Opis przeżyć przedstawicieli poszczególnych ról społecznych pełnionych w rodzinie, a także całego systemu rodzinnego w kontekście wsparcia hospicyjnego pozwolił mi na określenie celu badań empirycznych i sprecyzowanie pytania badawczego. Pilotażowe badania, których wyniki opublikowałem podczas wystąpień i w wersji drukowanej, stały się inspiracją do stawiania kolejnych pytań i podjęcia dalszych poszukiwań empirycznych, których wyniki zaprezentowałem w monografii złożonej jako główne osiągnięcie w postępowaniu habilitacyjnym.

Publikacją, która również poprzedziła rozpoczęcie badań, był współautorski tekst pt. *Komunikacja z osobą chorą i u kresu życia* (Opole 2013). Był on pokłosiem współpracy z Wyższą Szkołą Zarządzania i Administracji w Opolu. Zostałem zaproszony do opracowania duchowych aspektów komunikacji z chorą osobą, przez co uzupełniłem rozważania na temat medycznych, psychologicznych i opiekuńczych aspektów tej komunikacji. Przygotowanie tekstu oraz współpraca z jego współautorami ułatwiły mi rozpoczęcie badań, a zwłaszcza przeprowadzenie wywiadów.

b. Psychospołeczne uwarunkowania edukacji

Moje zainteresowania badawcze obejmują również psychospołeczne uwarunkowania i ukierunkowania realizacji edukacji. Edukacja, która jest działaniem społecznym, ma duży wpływ na kształt społeczeństwa. Jednym z obszarów tego wpływu jest formowanie postaw prospołecznych. Zainteresowanie tą przestrzenią zaowocowało dziesięcioma publikacjami ukazującymi znaczenie kształcenia i wychowania.

Moje zainteresowanie wzbudziło zagadnienie wychowania w rodzinie samotnego ojca, co zaowocowało wystąpieniem podczas X Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Współczesna rodzina: perspektywy lokalne i europejskie” oraz publikacją rozdziału w monografii (Kraków 2013).

Porównanie sytuacji w Polsce i Wielkiej Brytanii stało się możliwe dzięki przeglądowi literatury przedmiotu, której dokonałem z wykorzystaniem zasobów The British Library w Londynie. Ograniczenia wynikające z nieobecności matki w procesie wychowania nie przekreślają możliwości prawidłowego rozwoju osobowego dzieci. Postawy samotnych ojców mają silny wpływ na kształt tych przemian, ale realia funkcjonowania ojców w obu krajach znacznie się różnią.

Problematyka socjalizacji młodego pokolenia znalazła swe odzwierciedlenie w publikacjach przedstawiających zagadnienie wychowania w rodzinie do postawy tolerancji społecznej (*Wychowanie w rodzinie jako czynnik kształtujący postawę tolerancji społecznej*, 2013), a także do postaw wolontaryjnych (*Rola rodziny w wychowaniu do wolontariatu*, 2013). W obu przypadkach istotne jest, by rodzina była na tyle wydolna, żeby potrafiła przezwyciężyć wewnętrzne trudności i skierować uwagę dziecka na potrzeby innych. Postawa wolontaryjna uwarunkowana jest szacunkiem do drugiego człowieka, a jednym ze sposobów jego wyrażania jest właściwie rozumiana tolerancja.

Ważnym aspektem wychowania w rodzinie i przez rodzinę jest kształtowanie postaw wobec mass mediów, co wiąże się z potrzebą wdrażania w umiejętne korzystanie z tych środków, przy jednoczesnej trosce o właściwy przebieg procesu emocjonalnego dojrzewania dzieci i młodzieży. Zagadnienie edukacji medialnej zostało poruszone w tekstach opublikowanych pod redakcją J. Mastalskiego i B. Mielca, a także w czasopiśmie „*Studia Socialia Cracoviensia*” (5, 2013). Zagadnienie umiejętności kreatywnego korzystania z mass mediów dotyczy także studentów. Włączając się w ten obszar działalności edukacyjnej, zaangażowałem się w międzykatedralny projekt badawczy „*Coursera i TED po polsku*”, prowadzony przez Edukacyjne Laboratorium Mediów Społecznościowych Wydziału Nauk Społecznych UPJP2. Jako jeden z koordynatorów tego projektu podjąłem działania, których zamierzonym efektem jest zwiększenie kompetencji edukacyjnych, społecznych oraz językowych studentów zaangażowanych w projekt. Zaprezentowanie projektu na płaszczyźnie międzynarodowej (Bratysława 2016) daje szansę na poszerzenie jego zakresu.

Przygotowanie dziecka do funkcjonowania w społeczeństwie dokonujące się w rodzinie napotyka na wiele przeszkód, związanych niekiedy z trendami panującymi w społeczeństwie. Należy do nich „*kultura tymczasowości*”, której dominantą jest brak stałości i trwałych odniesień. Zagadnieniu kształtowania umiejętności podejmowania odpowiedzialnych i trwałych decyzji poświęciłem wystąpienia podczas XXI Tatrzańskiego Sympozjum Naukowego „*Edukacja jutra*” (Zakopane 2015) i Międzynarodowej Konferencji Naukowej „*Rodzina ceniona i zagrożona*” (Kraków 2015), podczas której prowadziłem obrady sesji tematycznej. Pokłosem tych wystąpień jest publikacja pt. *Sztuka podejmowania odpowiedzialnych decyzji w kulturze tymczasowości*

(Sosnowiec 2015). Pokazuje ona, że wychowanie może być czynnikiem minimalizującym wpływ kultury tymczasowości.

Dokonując analizy omawianych zjawisk, dostrzegłem potrzebę społecznego wsparcia rodziny w procesie wychowania. By przyniosło ono zamierzony efekt, winno posiadać odniesienie do istotnych wartości. Zagadnieniu aksjologii jako czynnika profilującego charakter wsparcia społecznego, zwłaszcza pracy socjalnej został poświęcony anglojęzyczny tekst, który jest rozszerzeniem referatu współtworzonego z Ł. Ryszką. Został on wygłoszony podczas zagranicznej konferencji „Budoucnost Evropy – Řešení Sociálně Kulturních Problémů” (Brno, 2016). Związek pedagogiki z pracą socjalną jest wyraźny, a jedną ze wspólnych płaszczyzn jest odwołanie do tych samych wartości, zwłaszcza do godności człowieka.

Problematyka społecznego wsparcia rodziny została opracowana w monografii pt. *Pedagogiczne konteksty społecznego wsparcia rodziny*, którą redagowałem. Jestem także autorem jednego rozdziału tej monografii. Książka obejmuje stosunkowo szeroki zakres wsparcia rodziny, ze szczególnym uwzględnieniem jego wymiaru pedagogicznego. Odnosi się on do współczesnych problemów gerontologicznych, pomocy osobom z niepełnosprawnościami i ich bliskim, a także do mediacji w konfliktach międzypokoleniowych czy małżeńskich. Porusza wątek aksjologiczny, stanowiący fundament trwałych odniesień. Książka jest efektem współpracy katedry pedagogiki ogólnej Wydziału Nauk Społecznych UPJP2 i Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Jagiellońskiego.

c. Kształcenie uczniów i niepełnosprawnych studentów

Kolejny obszar moich zainteresowań badawczych dotyczy wybranych wątków kształcenia. Proces ten, realizowany na różnych szczeblach edukacji, ma uwarunkowania aksjologiczne. Stały się one obszarem moich analiz. Celem poszukiwań było znalezienie płaszczyzny łączącej proces kształcenia na różnych etapach edukacji z wartościami.

Włączając się w diagnozę kondycji współczesnej szkoły, podjąłem problematykę zaniedbania pedagogicznego, będącą zaprzeczeniem odpowiedzialności nauczyciela. Śladem moich poszukiwań jest publikacja pt. *Odpowiedzialność nauczyciela za niewypowiedziane słowa, czyli o zaniedbaniu pedagogicznym w szkole* („Studia Socialia Cracoviensia” 2, 2010). Poprawa funkcjonowania polskiej szkoły jest możliwa pod warunkiem uwzględnienia aksjologicznego aspektu kształcenia nauczycieli. Taką szansę stwarza idea nowej szkoły skoncentrowanej na uczniach, z którą zapoznałem się w trakcie przygotowywania wystąpienia oraz w czasie uczestniczenia w sympozjum „Od tradycyjnej do przyszłej szkoły skoncentrowanej na uczniach” (Kraków 2013). Wygłoszony przeze mnie referat i opublikowany rozdział w monografii pod redakcją J. Kuźmy i J. Pułki dotyczył aksjologicznych aspektów kształcenia nauczycieli tej szkoły, gdyż wartości uzasadniają i wyjaśniają ideę pądocentryzmu. Zainspirowany tą tematyką, opublikowałem rozdział w monografii pod redakcją J.

Siewiory, dotyczący idei pajdocentryzmu, a także obszarów i granic jej właściwego stosowania (Tarnów 2015). Dokonałem w nim pogłębionej analizy pojęcia pajdocentryzmu, konfrontując je z tendencjami pajdokratywnymi niekiedy obecnymi w praktyce wychowawczej.

Kontynuując analizę tego zagadnienia, podjąłem wraz z Ł. Ryszką badania o charakterze jakościowym, których celem było ukazanie potrzeby ewaluacji projektów związanych z ideą szkoły otwartej na ucznia. Wyniki badań przedstawiliśmy podczas XIV Wielkopolskiego Forum Pedagogicznego w Ślesinie (2016). Wyniki badań pokazują, które czynniki i w jakim stopniu decydują o wysokiej ocenie przyznawanej nieprzeciętnym nauczycielom.

W obszarze edukacji podjąłem również analizę jakości kształcenia na poziomie akademickim, odbywającego się w szczególnych uwarunkowaniach, związanych z koniecznością uwzględnienia niepełnosprawności studentów. Wziąłem czynny udział w przygotowaniu i przeprowadzeniu konferencji „Student z niepełnosprawnością w środowisku akademickim”, organizowanej przy współudziale Urzędu Miasta Krakowa (Kraków 2010), podczas której prowadziłem obrady jednej z sesji. Wygłosiłem także referat nt. aksjologiczno-moralnych aspektów kształcenia osób niepełnosprawnych na poziomie wyższym. Pokłosiem tych analiz była współredakcja książki pt. *Student z niepełnosprawnością w środowisku akademickim* (Kraków 2012), zawierającej napisany przeze mnie rozdział. Efektem analiz było także wszczęcie poszukiwań zmierzających do wskazania możliwości poprawy obecnego stanu polskiej edukacji.

Oprócz analizy wątku pedeutologicznego istotne wydało mi się również zwrócenie uwagi na osobiste doświadczenia niepełnosprawnych studentów, będących czynnymi uczestnikami procesu edukacji. Podjąłem więc próbę ukazania uwarunkowań funkcjonowania studentów zmagających się z niepełnosprawnością. Efektem moich poszukiwań był projekt badawczy, który zrealizowałem wraz z K. Kutek-Sładek. Dotyczył on diagnozy środowiska rodzinnego studentów z uwzględnieniem kategorii dialogu. Badania empiryczne przeprowadzone wśród niepełnosprawnych studentów UPJP2 pokazały poziom realizacji dialogu w środowiskach rodzinnych, z których się wywodzą. Wspólnie przygotowany referat wygłosiliśmy podczas III Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Wychowanie w Rodzinie. Konteksty Historyczne i Współczesne” (Jelenia Góra-Szklarska Poręba 2014). Następstwem udziału w konferencji była publikacja w czasopiśmie „Wychowanie w Rodzinie” (11, 2015). Badania pokazują konieczność dążenia do poprawy struktury rodziny, zwłaszcza do wzmocnienia roli ojca w rodzinie, co z kolei podnosi jakość dialogu. Klamrą spinającą analizę środowiska akademickiego był mój czynny udział w drugiej edycji konferencji „Student z niepełnosprawnością w środowisku akademickim – doświadczenia po latach”, która odbyła się w Krakowie w 2016 roku. Była ona swoistą ewaluacją podjętych przeze mnie poszukiwań naukowych.

d. Pedagogika chrześcijańska

Wychowanie zakłada rozwój człowieka we wszystkich sferach jego aktywności. Zagadnienie wszechstronnego rozwoju człowieka, a więc także sfery duchowo-religijnej określiło problematykę badawczą kolejnej części moich poszukiwań badawczych. Było w nich obecne pytanie o naturę tego oddziaływania, jego zasadność i zakres. Odpowiedzi na te pytania uzyskałem m.in. dzięki analizie wypowiedzi Jana Pawła II, które odniosłem do współczesnych uwarunkowań procesu wychowania. Analiza ukazała sposoby realizowania idei pedagogicznych w codzienności praktyki wychowawczej.

Efektom tych poszukiwań są publikacje, wśród których znajduje się tekst, w którym dokonałem analizy wartości prawdy w wychowaniu (Tarnów 2012). Przyjęcie jej jako paradygmatu kształtującego wychowanie chrześcijańskie ukierunkowało moje dalsze poszukiwania, w których starałem się odnaleźć i opisać prawdę, która przeciwstawia się wszelkim formom zakłamania i manipulacji, m.in. nadużywaniu wpływu wychowawczego. Z tymi obszarami związane jest zagadnienie stosunku wychowawczego, którego asymetryczną naturę przeanalizowałem w artykule pt. *Asymetria w wychowaniu religijnym w rodzinie* (2010). Zakładając, że wychowanie jest działaniem zmierzającym do duchowego wzrostu wychowanka, zaprezentowałem tekst dotyczący istoty i zasad wprowadzenia dzieci oraz młodzież w kapłaństwo powszechne (Kraków 2010). Badałem również pedagogię dominikanek, które wypracowały własną koncepcję oddziaływania wychowawczego i kształcenia. Publikacja na ten temat (Kraków 2015) była częścią projektu prowadzonego przez J. Kostkiewicz, do realizacji którego zostałem zaproszony. Kwerenda źródeł historycznych oraz współczesnych pozwoliła mi na całościowe ujęcie bogatego dorobku pedagogicznego dominikanek, co uzupełniło dotychczasowe braki w tym względzie. Praca pokazała wysokie kompetencje i kreatywność sióstr, a także ich poświęcenie dla dobra wychowanka.

Analiza nauczania Jana Pawła II uwypukliła kwestię wolności, stanowiącej obok prawdy i miłości fundament wychowania. Współautorski tekst dotyczący idei beatyfikacji i kanonizacji w pedagogii Jana Pawła II zwrócił uwagę na rolę świętych jako wzorów i modeli wychowawczych, które inspirują do rozwoju, nie narzucając gotowych schematów („*Studia Socialia Cracoviensia*” 2014). Kwestia świętości i wolności pojawiła się również w publikacji na temat relacji wychowania do świętości i duchowego coachingu (2011). Podkreśliłem odmienny charakter tych aktywności.

Poszukiwania znaczenia wartości w wychowaniu doprowadziły mnie do ukazania rodziny jako środowiska najbardziej odpowiedniego dla przebiegu tego procesu. Jednocześnie wskazałem zagrożenia wychowawczej wydolności rodziny, które wynikają ze zredukowanej wizji człowieka. Analizując nauczanie Jana Pawła II w tym względzie, przygotowałem i wygłosiłem referat na temat aktualności koncepcji ekologii rodziny zawartej w encyklice *Centesimus annus* (2016). Koncepcja ta przeciwstawia się niepełnemu, a więc nieprawdziwemu spojrzeniu na rodzinę.

Analizie poddałem również zagadnienie pedagogizacji rodziców, którego wyniki spotkały się z zainteresowaniem uczestników VIII Wielkopolskiego Forum Pedagogicznego (2010). Jest ona szczególną formą oddziaływania, które może przyczynić się do podniesienia poziomu kultury pedagogicznej w rodzinie i wzmocnić proces samowychowania. Ten obszar, ściśle związany z pedagogiką chrześcijańską, bazuje na założeniu istnienia transcendentnego wymiaru rzeczywistości i możliwości dążenia do osiągnięcia zjednoczenia z Bogiem. Naukową refleksję na ten temat wyraziłem w artykule pokazującym elementy samowychowania obecne w duchowości św. Jana od Krzyża („Analecta Cracoviensia” 2010). Duchowy rozwój dorosłego człowieka, a zwłaszcza rodzica w kontakcie z kompetentnym wychowawcą dziecka został przez mnie opisany podczas wystąpienia w ramach VIII Wielkopolskiego Forum Pedagogicznego (Ślesin 2010). Zagadnienie to, oparte na przeprowadzonych przeze mnie badaniach, zostało wydrukowane w rozdziale monografii pod redakcją J. Grzesiaka (Kalisz-Konin 2010).

Podsumowanie

Moja praca naukowo-dydaktyczna koncentruje się wokół czterech obszarów, pośród których funkcjonowanie rodziny dziecka objętego opieką domowego hospicjum zajmuje centralne miejsce. Zainteresowanie pozostałymi obszarami pozwoliło mi zachować stosunkowo szerokie spojrzenie na edukację oraz stanowiło równowagę dla niełatwego emocjonalnego zaangażowania w tanatopedagogikę. Perspektywy moich kolejnych badań będą koncentrowały się wokół zaprezentowanych zagadnień. Będę dążył do realizacji postulatów zawartych w monografii stanowiącej zasadnicze osiągnięcie naukowe. Szczegółowe dane dotyczące omawianych przedsięwzięć naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych znajdują się w załączniku nr 4. Spośród tych ostatnich pragnę zwrócić uwagę na funkcje organizacyjno-kierownicze, które pełniłem w Międzywydziałowym Studium Pedagogicznym UPJP2 oraz studiach podyplomowych. Pełniłem funkcję delegata do Senatu oraz jestem koordynatorem nauczania na odległość na Wydziale Nauk Społecznych. Od 2016 r. pełnię funkcję prodziekana ds. studenckich na tym wydziale.

Jestem świadomy, że mój dalszy rozwój naukowy jest uwarunkowany poszerzeniem mojej aktywności na płaszczyźnie zdobywania grantów, w tym także grantów międzynarodowych. W tym obszarze podjąłem stosowne działania. Jako prodziekan Wydziału Nauk Społecznych wziąłem czynny udział w międzynarodowym spotkaniu brokerskim „HORIZON 2020 – Societal Challenge 6 *Europe in a Changing World – Inclusive, Innovative and Reflective Societies*” (Bratysława 2016). Wydarzenie to miało na celu wymianę doświadczeń i nawiązanie współpracy międzynarodowej, wyrażającej się w realizacji szeroko zakrojonych projektów badawczych. Przewidywanym efektem tych spotkań jest poszerzona współpraca zagraniczna na poziomie międzyuczelnianym, a także moja zwiększona aktywność na płaszczyźnie pozyskiwania grantów.

